

XX-ASR O'ZBEK ADABIYOTIDA BELGI MUNOSABATLARI (ABDULLA QAHHOR “O’JAR” HIKOYASI ASOSIDA)

Maxmudova Nargiza Ravshan qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich

Annotatsiya. *Iste'dodli ijodkor iste'dodsizlik bilan aslo chiqisha olmaydi. Chunki haqiqiy iste'dod — adabiyotning sergak posboni. Adabiyotni iste'dodsizlar xurujidan iste'dod sohiblari muhofaza etmasa, boshqa hech kim himoya qilolmaydi. Ushbu maqolada XX asr o'zbek adabiyotidagi belgi munosabatlari “O’jar” hikoyasi orqali tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Shchedrin, Saltikov, partiya, shaxmat, siyosat.*

Bizning nazarimizda, o'tgan asrda yashab ijod qilgan hech bir o'zbek ijodkori adabiyotimizning taqdiri, tozaligi va daxlsizligi uchun Abdulla Qahhor kabi qat'iyat bilan kurashmagan, bu yo'lda Abdulla Qahhorchalik aziyat ham chekmagan. Insof yuzasidan buni tan olish lozim. Abdulla Qahhorning borligi — tirikligining o'zi o'rtamiyonachilik, iste'dodsizlik, kitobxonni nazar-pisand etmaslikka qarshi bir qalqon bo'lgan. Faqat yaxshi asar yozishni emas, g'oyaviy nochor, badiiy yaroqsiz asarlarga yo'l bermaslikni u o'zining muqaddas burchi deb hisoblagan. Unga ko'ra, yozuvchi adabiyotga ikki xil yo'l bilan — biri tutab, ikkinchisi yashnab kirib keladi. “Tutab kirgan yozuvchi uzoq tutaydi, ko'nglidan chiqarib emas, qornidan chiqarib asar yozadi, yozuvchilik umrining oxirigacha tutaydi... Yozuvchilikka cho'g'day yashnab kirgan ijodkor asardan-asarga yashnay beradi, oxirda abadiy so'nmas o'tga aylanadi”. Yana bir toifa qalamkashlar bo'ladiki, ular adabiyotga “o'g'ri mushukday tuynukdan” tushadi. Bular uchun adabiyot san'at emas — kasb, tirikchilik manbayi. Adabiyotga tutab yoki o'g'ri mushukday tuynukdan kiradigan yozuvchilarning eng oliy a'moli mahalliy va “mahalla klassiklari” bo'lishdir.

Demoqchimizki, agar Abdulla Qahhorning sho'ro davlati va kommunistik partiyaga munosabati oddiy odamlar ishonchidan farq qilmasa edi, o'zini siyosat va adabiyot rahnamosi deb bilgan “dohiy” va “dohiycha”larni vahimaga solgan o'sha mashhur fikrni u hech vaqt aytmagan bo'lardi. Ustoz Ozod Sharafiddinov bunday hikoya qiladi: “Ba'zan do'stlarim — deydi Abdulla Qahhor yubiley kechasidagi nutqida, menga ta'na qilib, “katta”larga chest berib turmaysan, deyishadi. Men chest berolmayman. Chunki men partiyaning oddiy soldati emas, ongli a'zosiman”.

Ushbu gaplarimizning isbotini “O'jar” hikoyasi orqali tahlil qilamiz. Hikoyaga Abdulla To'qayning 2 bayti epigraf qilib olingan:

Ul tuta ot quyrug'indan, “bo'l uzun soch”deb qo'ya,

“Tek nega boshda tugul?” Tanqidga muhtoj deb qo'ya.

Bosh obraz Qutbiddinov bo'ladi. Qutbiddinovga ovchi oshnasi ikkita tustovuq in'om qildi. Tustovuqlar tozalanib, tuzlanayotganda uning fe'li aynidi, ya'ni bironta shinavanda ulfat bilan birpas dilkashlik qilgusi keldi. Uning qo'shnisi Zargarov yaqin bir oy bo'ladi, chorakam bir litr xushbo'y vinoni dumba-jigar bilan ichgani asrab yurar edi, semiz tustovuqning daragini eshitib, "Xayr, qo'y so'ysak, yana vino topilar" dedi.

Shunday qilib ikki do'st maishat qilishadi. Ular suhbatlashganda ikki mavzudan hech chetga chiqmas edilar:

Biri – shu ketishda shahrimiz yana ellik yildan keyin qanday bo'lar ekan; ikkinchisi – so'nggi vaqtlarda fan kishilarni yoshartirish to'g'risida nega indam ay qo'ydi?

Suhbat aylanib bola tarbiyasiga borib taqaladi, ikkalasining ham o'g'illari bore di. Qutbiddinovning o'g'lining ismi Suyar. Yana bitta qahramon.

Fikrlar bir joydan chiqib, ikki tanqidchi ko'p mamnun bo'lishdi. Suhbat yana ham jonlanib ketdi. Hozirgi tarbiyani olib shaxmatga urildi, shaxmatni olib tarbiyaga; ikkovining ham dabdalasi chiqarildi. Ikki tanqidchi bolalarning otalarga gap qaytarishlarini, otalarning so'zlarini ba'zan yerda qoldirishlarini hozirgi tarbiyada bo'lgan eng katta kamchilikning natijasi hisoblashdi va buni har kuni, har soatda ko'rib turganlari holda bunga qarshi jamoat fikrini qo'zg'aguday bir ish qilolmaganlari uchun o'zlarini ham ayblashdi.

Abdulla Qahhor ajoyib asarlari bilan o'zbek adabiyotini yuksaltirish va jahonga tanitish borasida alohida xizmat ko'rsatgan nodir iste'dod sohibidir.

Adabiyotimizning hech bir sohasi yo'qki, ko'p qirrali talant egasi bo'lgan Abdulla Qahhorning xizmati singmagan va u o'z talantini namoyish qilmagan bo'lsin.

Abdulla Qahhor hikoya va ocherk janrida ham, qissa va romanchilikda ham, komediya va drama yaratishda ham hammani hayron qoldirdi, bu janrlarda (xususan, hikoyachilikda) original va yetuk badiiy asarlar yaratdi. Abdulla Qahhorning asarlari yuksak badiiyliigi, g'oyaning aniqligi, chuqur ijtimoiyligi va xalqchilligi bilan xarakterlanadi. Abdulla Qahhor ijodining bunday fazilatlari adabiy tanqidchilik va adabiyotshunosligimizda o'z vaqtida atroflicha ochib berilgan hamda Abdulla Qahhor ijodiga haqli ravishda yuqori baho berilgan.

Turkman adabiyotining oqsoqoli Berdi Kerboboev "Abdulla Qahhor faqat o'zbek yozuvchisigina bo'lib qolmay, u ummumittifoq yozuvchisidir. Shu bilan birga, Abdulla Qahhor zamonamizning sevikli yozuvchilaridan biridir", degan edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ibrohim Haqqul. Abdulla Qahhor jasorati. Esse. // «Tafakkur» jurnali, 2007.
2. Qozoqboy Yo'ldoshev. Yoniq so'z. – T.: Yangi asr avlodi, 2006. 94-b.
3. To'xliiev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. T.: Yangi asr avlodi, 2006.